

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент

**ПРО МОДЕРНІЗАЦІЮ МЕТОДИКИ
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ
БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ НА ОСНОВІ НОВІТНІХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Автомобілі інформаційної епохи, оснащені надсучасними комплексами «електронних помічників» (системами моніторингу сліпих зон і рядності руху, активного круїз-контролю, навігації, автопілота, автопаркування, розпізнавання стану водія тощо) у розумінні ст. 1 Конвенції про кіберзлочинність можуть бути визнані «комп'ютерними системами» — групами взаємно поєднаних або пов'язаних пристроїв, один чи більш з яких, відповідно до певної програми, виконує автоматичну обробку даних. В умовах переходу до Всеосяжного Інтернету (Internet of Everything, IoE) — мережевого з'єднання між людьми, процесами, даними і фізичними об'єктами, лавиноподібного втілення в життя Інтернету речей і реалізації концепції «розумних» міст із вище наведених систем вибудовуються глобальні комп'ютерні системи, які регулюють автоматизовану взаємодію людей (водіїв, пасажирів, пішоходів тощо) і транспортних засіб між собою та з елементами дорожньої інфраструктури. Несанкціоноване втручання в роботу цих електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку; несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в них або зберігається на носіях такої інформації, а також порушення правил їх експлуатації або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст.ст. 361, 362, 363 КК України) може перебувати у причинному зв'язку з виникненням дорожньо-транспортних подій та призводити до заподіяння значної шкоди. Це зумовлює потребу у розширенні традиційного кола злочинів, класифікованих як злочинні порушення правил безпеки дорожнього руху, за рахунок названих та подібних їм кримінальних правопорушень, і обґрунтовує актуальність модернізації відповідної криміналістичної методики за рахунок розширення комплексів гласних і негласних слідчих (розшукових) дій та удосконалення криміналістичної тактики їх проведення на сучасній технологічній базі.

Досудове розслідування злочинів названої категорії у сучасних умовах потребує й перегляду звичного ставлення до можливостей використання спеціальних знань для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження. Перелік традиційних у цьому випадку судових експертиз (автотехнічна, транспортно-трасологічна тощо) повинен бути доповнений

комп'ютерно-технічною (експертизою комп'ютерної техніки і програмних продуктів) і телекомунікаційною (експертизою телекомунікаційних систем і засобів), результати проведення яких можуть сприяти: (1) забезпеченню традиційних експертиз необхідними для проведення досліджень об'єктивними вихідними даними про параметри і стан дорожньої обстановки, транспортного засобу і дорожнього покриття, обставини щодо дій учасників події тощо; (2) установленню просторово-динамічних характеристик механізму ДТП та її елементів; (3) вирішенню інших завдань, пов'язаних з дослідженням технічного стану ТЗ, дорожньої обстановки і дій учасників дорожньої події, яке стає можливим завдяки ситуаційно зумовленому використанню можливостей упроваджуваних в експертну практику програмних комплексів та інших інформаційних технологій.

Внаслідок користування мультимедійними приладами та комунікаційними засобами водіями під час управління транспортом, а пішоходами — при переході проїзної частини чи за інших обставин, щорічно у цілому світі гинуть десятки тисяч осіб. Під час розслідування таких інцидентів паралельно з вивченням доріжок слідів, утворених у реальному просторі й досяжних для трасології, необхідно обов'язково приділяти увагу виявленню і дослідженню електронних слідів, утворених у кіберпросторі радіоелектронними пристроями підозрюваних, потерпілих, свідків. Гіперпідключеність останніх і глобальна тенденція переходу людства від логосфери до іконосфери у багатьох випадках зумовлює онлайн фото- відеофіксацію ними всіх життєвих обставин за допомогою власних смартфонів, комп'ютерних планшетів, відеореєстраторів. Виявлення цих осіб шляхом установлення місцезнаходження їх радіоелектронних засобів, отримання відомостей щодо сприйнятого ними від них особисто або шляхом зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж чи електронних інформаційних систем у сукупності з аналізом інформації, задокументованої стаціонарними системами відео фіксації, може слугувати вирішенню низки тактичних завдань, характерних для різних слідчих ситуацій (Расследование дорожно-транспортных происшествий / Под общ. ред. В. А. Федорова, Б. Я. Гаврилова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство «Экзамен», 2003. — С. 96–97). В тому числі, з: (1) установлення і перевірки всіх обставин ДТП, зокрема, винуватості конкретних учасників, коли обстановка в момент завершення динамічних перетворень, що сформували ДТП, збережена без змін, а учасники ДТП перебувають на місці події; (2) об'єктивної реконструкції події на момент завершення динамічних перетворень, у разі, коли обстановка ДТП видозмінена її учасниками (з метою відновлення умов для нормального і безпечного руху або з метою знищення слідів, що вказують на винуватість певного учасника ДТП); (3) виявлення транспортного засобу та його водія, спростування неправдивого алібі, ідентифікації особи, яка керувала

транспортним засобом у момент ДТП, коли обстановка ДТП залишилася незмінною, однак водій втік з місця події разом з транспортним засобом або без нього; (4) ідентифікації особи потерпілого, викриття інсценування з метою приховання іншого злочину або встановлення справжнього місця ДТП у випадку, коли в обстановці відображено злочинні наслідки (наприклад, на проїзній частині чи поблизу неї знаходиться труп без явних слідів ДТП або поза зоною руху транспортних потоків виявлено труп зі слідами, характерними для ДТП).

ДУНАЄВСЬКА Л. Г.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Розслідування та розкриття вбивств напряму залежить від вмілого використання спеціальних знань. Відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства спеціаліста обов'язково залучають при проведенні огляду трупа (ст. 238 КПК); огляду трупа пов'язаного з ексгумацією (ст. 239 КПК); освідуванні підозрюваного (медичне освідування) (ст. 241 КПК). Спеціаліст може бути залучений, під час розслідування вбивств, для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відібрання зразків для проведення експертизи тощо (ч. 2 ст. 71 КПК)), а також для розширення пізнавальних можливостей слідчих (розшукових) дій.

Судово-медичний експерт або лікар в ході огляду трупа допомагає слідчому, прокурору виявити та правильно зафіксувати сліди злочину на тілі трупа, а також попередньо встановити час, причину настання смерті, природу ушкоджень, спосіб та механізм утворення слідів тощо. Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа.

Медичне освідування підозрюваного проводиться у разі, якщо для його виконання потрібні спеціальні знання в галузі медицини та здійснюється за участю судово-медичного експерта або лікаря. Найчастіше судово-медичне освідування проводиться з метою виявлення та засвідчення наявності на тілі людини слідів злочину, зокрема, подряпин, хірургічних операцій, слідів укусу, плям крові або визначення певного стану особи — алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Часто такі дослідження можуть мати невідкладний характер, що пов'язано зі загоєнням ран, змиттям слідів тощо.